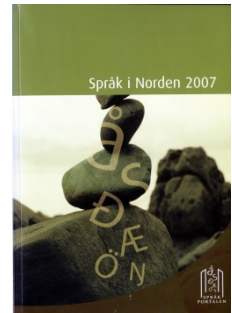

Sprog i Norden

Titel: Språkvård för morgondagens medier
Forfatter: Catharina Grünbaum
Kilde: Sprog i Norden, 2007, s. 73-83
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Forfatterne og Netværket for sprognavnene i Norden

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Språkvård för morgondagens medier

Catharina Grünbaum

Mediespråkvård är ett begrepp som kom till för bara några decennier sedan. I dag är språkvård ett etablerat inslag i public service-företagens – radio-teses och seriosa dagstidningars – dagliga verksamhet. Samtidigt ökar utbudet av tal och skrivna texter genom ständigt nya etermediekanaler, webbplatser och nätupplagor. Texterna produceras snabbt och i mängd. Den traditionella språkgranskningen räcker inte till och den traditionella språkvården känner sig ofta förbisprungen.

I en tid när många tidningar mer eller mindre har avskaffat sina korrekturläsare är det nödvändigt att stödja sig på språkgranskningsprogram. Framtidens språkvård har alla skäl att tillsammans med datalinguister och programkonstruktörer utarbeta elektroniska skrivverktyg. I denna artikel presenteras en rad av de krav man bör ställa på språkgranskningsprogram för journalister. Men här sägs också att det finns sådant som bara en kunnig textgranskare kan upptäcka och ta ställning till och att tidningsspråkvården innebär mer än att spåra upp språkfel.

Skriftspråket i dag uppträder i nya varianter. Folk skriver sms, de mejlar och de bloggar. Det språk som används i dessa nya texttyper är starkt bundet till situationen; meddelandena kan vara obegripliga för andra än mottagaren, och även för mottagaren kan de vara obegripliga en vecka senare. Lite längre räckvidd i tiden har de texter som presenteras på webbplatsernas ingångssidor, men även de har en annan karaktär än vanlig löpande text – de består delvis av så kallade hyper-texter.

Det spekuleras en hel del i vad allt det här kommer att innebära för skriftspråket i allmänhet och tidningsspråket i synnerhet. Än så länge har vi inte sett några omvälvande förändringar, men visst har situationen för språkvården kommit att påverkas genom den nya tekniken. Genom den kommer så många fler till tals i skrift. Och deras skriftspråk, som möter en allt större publik, har inte alltid passerat redigerare och sättningsare och korrekturläsare. Å andra sidan har vi språkvårdare heller aldrig nått en så stor publik som i dag. Vi gör det öppet, med språkråd

och interaktiv språkjour på nätet, med språkspalter, med radio- och teveprogram. Och vi gör det fördolt genom de språkgranskningsprogram som följer med ordbehandlingsprogrammen.

Själv kan jag nu blicka tillbaka på nästan 20 år som mediespråkvårdare. Denna tid har förstås inte alltigenom varit densamma. Men jag kan heller inte påstå att den har varit direkt turbulent. När Dagens Nyheter år 1988 rekryterade mig som språkvårdare och korrekturchef blev jag chef över 22 korrekturläsare. I dag har tidningen 4 hela tjänster. Det är ändå förhållandevis mycket. Andra tidningar har en eller ingen. Det säger något om vad som har hänt.

För tjugo år sedan lästes alla artiklar i förväg. Först av redigerare, som strök och ändrade, antingen på skärm eller på papper – många journalister skrev fortfarande på maskin på manusblad. Sedan av korrekturläsarna, som granskade de redigerade artiklarna på skärm eller som spaltkorrektur. Sist gjordes en revision av avdraget av den satta tidningssidan, så kallad klapp läsning.

I dag ägnas mycket mindre tid åt textbearbetning. Korrekturläsarna är färre, redigerarna ägnar mycket av sin tid åt att göra tidningssidor, det som tidigare var en uppgift för grafikerna. Naturligtvis går det ut över textbearbetningen.

Korrekturläsarna läser i dag de flesta artiklarna som de ser ut när de ligger färdiga på tidningssidan, antingen på skärm eller på pappersavdrag. I dag har alla dagstidningar också en nätupplaga som ständigt spottar ur sig nyheter som senare kommer i papperstidningen. Det säger sig självt att det är svårt att hinna med korrekturläsning här. Men åtminstone på Dagens Nyheter kan korrekturläsarna när som helst gå in i en artikel som ligger på nätet och direkt ändra felaktigheter.

När korrekturavdelningen drastiskt skars ner under andra hälften av 90-talet satte det märkbara spår i tidningen. Visserligen hade mitt språkvårdsarbete i mycket gått ut på att bygga upp den språkliga kompetensen hos reportererna för att få dem att i mycket större utsträckning ta eget ansvar för sina texter och inte lämna över kontrollen av stavning, böjning, konstruktioner ("kan man säga så här?"), namnuppgifter och fakta på språkgranskarna – och väl var det, för annars hade läget varit ännu värre när nedskärningarna slog till. Men läsarna klagade, inte minst över de många "skräpfelen": stavfel, böjningsfel, upprepade ord, borttappade parentestecken, slarv med namn – tre Lundgren och en Lundström (som skulle ha varit Lundgren) och liknande. Mer textgranskning var av nöden.

Några nya tjänster var dock inte att hoppas på. Men samtidigt började datalingsvisterna att presentera sina språkgranskningsprogram. Jag lade ner mycket tid på att undersöka dem som stod till buds. Inget var särskilt långt kommet. I Norge fanns *Tansa*, som verkade lovande, men som styrdes tämligen egenmäktigt och

hemlighetsfullt av företaget. Sedan fanns *Lingsoft* i Finland, som verkade bli smart med helt andra möjligheter till grammatikkontroll än de andra systemen, men det var inte särskilt utvecklat när jag drog i gång mina undersökningar. I Uppsala höll institutionen för datalingvistik också på med ett programmet *Scarrie*, som skulle utvecklas inom EU. Det verkade bli ännu smartare, men jag hade inte tid att vänta – och jag valde nog rätt. Jag har inte hört något om det projektet på senare år. Språkrådet (förut Svenska språknämnden) och Tekniska högskolan i Stockholm hade också börjat på ett program (som nu delvis är användbart).

Men då var det 1997, och vi valde Norstedts lite tungrodda men stabila "Skribent" och fick en mycket bra samarbetspartner med ett dataföretag i Göteborg som var inriktat på lingvistiska frågor. Med dess experter utvecklade vi tillsammans ett program var skraddarsytt för Dagens Nyheter och som vi själva kunde bygga ut medan vi använde det. Det fick namnet *E-korret*.

Uppgifter för E-korret

Språkgranskningsprogrammet har flera uppgifter:

1. Att skapa stabilitet och konsekvens. Skriver någon *Beijing* föreslår programmet *Peking*. Skriver någon *bearing* föreslår programmet *förbör, utfrågning, frågestund*. Skriver någon *media* föreslår programmet *medier*. Skriver någon *ta självmord* föreslår programmet *begå självmord*. Skriver någon *nån* föreslår programmet *någon*, med kommentaren "talspråksform". Skriver någon *Internet* föreslår programmet *internet*.

2. Att befria korrekturläsarna från rättning av skräpfel: stavfel, böjningsfel, liten bokstav i början av mening, punkt på fel sida om parentes och citattecken, överflödiga mellanslag. Korrekturläsarna kan ägna mer uppmärksamhet åt formuleringar och stilbrott och faktafel.

3. Att göra skribenterna uppmärksamma på de egna felen. Har en reporter skrivit *Wilhelm Moberg* med *W* tre gånger kanske han eller hon lär sig att författaren ska ha sitt namn med *V*. Sådant blev det sällan tillfälle för korrekturavdelningen att upplysa notoriska syndare om.

Rickard Domeij på Svenska språknämnden har skrivit boken *Datorn granskar språket*, och där finns en hel del att hämta i fråga om språkgranskningsprogram. Den pedagogiska effekten, skriver, han har man försökt undersöka, men inte särskilt ingående och inte vetenskapligt, och hittills finns det inget som visar på att den alls finns. Men det beror kanske också på vilken sorts användare man undersöker. Själv vill jag hoppas på att programmet fungerar lite som en ordbok: har

man slagit upp ett ord eller ett namn kan det hända att man kommer ihåg hur det skall vara.

Både övertro på tekniken och motstånd

När man å andra sidan installerar ett granskningsprogram måste man göra klart för den ekonomiska ledningen att det inte innebär att man kan kasta ut textgranskarna. Det finns en övertro på tekniken och dess möjligheter. Bara ett levande öga och en tänkande hjärna kan se längre än till de ytliga felen. Bara en allmänkun­nig granskare räddar den skribent som förlägger *Tallinn* till *Lettland* eller *Avesta* till Småland (där ligger *Alvesta*), griper in när asfaltreportrar kallar *änder* för *småfåglar* eller påstår att *kor* har *bovar* (de har *klövar*). Eller talar om för journalister att en islänning inte kan heta bara *Gunlaugsson*. Dagens textgranskningsprogram klarar heller inte av meningsbyggnadsfel eller syftningsfel eller trassliga satsflätor av typen "Nu fick hon äntligen möta sin kusin som hon alltid hade varit bortrest när han kom på besök". Å andra sidan måste man övervinna de tilltänkta användarnas motstånd mot ett textgranskningsprogram – för det finns också.

Hur ser det idealiska textgranskningsprogrammet ut?

Jag kan i dag inte hysa någon åsikt om vilket av de program som finns på marknaden som man skall välja. Men jag har en del synpunkter på hur ett sådant program skall fungera. Det skall vara:

1. *Lätt att använda.* Känns det krångligt vill folk inte ta det i bruk.

2. *"Huseget."* På en tidning skall redaktionen känna att det är tidningens språk­syn som gäller. Språkreglerna och rekommendationerna i programmet skall gå att påverka, direkt. Inte av alla och envar, men av den som har språkansvaret. Och det utan att man måste förhandla med programproducenten. (Man kan till exempel inte förhandla med Microsoft.)

I det ögonblick man har bestämt sig för att ändra *Internet* till *internet* skall man kunna göra det i programmet. Själv lägger jag både till och tar bort i E-korret efter önskemål från medarbetarna.

När vi byggde upp E-korret var jag tvungen att underkänna en rad ordformer som fanns i den gällande upplagan av Svenska Akademiens ordlista (SAOL 12, 1998), på vilken programmets stavningskontroll var baserad. Jag satte som villkor för leverantören av Skribent att man rensade ut stavningar och former som jag som språkvårdare inte ville godkänna. Dit hörde en del engelska pluralis-s, som i

schlagers, dit hörde c-stavningar där jag bara ville ha k, som *consensus*, *clematis* och *camouflage*, dit hörde svengelska ordbildningar som *mobbing* och *dumping* och dit hörde formen *media* för *medier*.

Det väckte viss förstämning när jag i en språkspalt förklarade att jag inte tyckte att SAOL tog sitt språkvårdsansvar. Dessbättre fick vi kontakt med SAOL-redaktörerna i mötena med samarbetsorganet Språkvårdsgruppen, och i den nya upplagan (SAOL 13, 2006) står det *mobbing* och *medier* och *konsensus* med k.

Andra för Dagens Nyheter husegna varianter som föreslås av E-korret är särskrivning av *i dag*, *i går*, liten bokstav i förkortningar som *pc*, *cd*, namnformer som *Peking*, ej *Beijing*, svenska namnformer för ortnamn i Finland, *Helsingfors*, *Uleåborg*, ej *Helsinki*, *Oulu*, konstruktioner som *begå självmord*, ej *ta självmord* och *på Island*, ej *i Island*, *genändrad*, ej *genmanipulerad*, *svart*, ej *neger*, *e-post* eller *mejl*, ej *e-mail*.

3. *Lätthanterligt för administratören*. Programmet skall vara någorlunda lätt att arbeta med för den som sköter om det (lägger in ord i ordbanken, bygger upp syntaktiska strängar). E-korret är tungrott. Det bygger på exakt matchning – bara det som någon har lagt in finns i listorna – och alstrar inget på egen hand. Det innebär att man inte utsätts för några överraskningar, men arbetet är tidskrävande. Administratören måste till exempel utföra en mängd handgrepp för att få till alla böjningsformer på substantiv och adjektiv och verb.

Några råd inför anskaffningen av ett textgranskningsprogram:

1. *Analysera kraven*. Innan man bestämmer sig måste man ha gjort en noggrann analys av vad man vill att programmet skall kunna – och till vilket pris. (Priset mäts i första hand i tid och arbete.)

Man bör gå igenom alla språkliga kategorier och betänka vad man behöver och inte behöver av det som redan finns i programmet. Det är nämligen inte givet att det som ett program erbjuder är det bästa för den enskilda redaktionen.

Man bör också tänka över hur kommentarerna till ändringsförslagen kommer att uppfattas av användarna. För långa? För korta? För otydliga? För beskäftiga? Adekvata i de enskilda fallen?

E-korrets kommentarer är av flera slag:

- Generella, av typen *Helsinki* > *Helsingfors*. "Finländskt ortnamn skall ha svensk form i svensk text."
- Exklusiva för det enskilda fallet, av typen: *Domstolen dömde till våldtäkt*. "Rätt konstruktion är: *dömas för våldtäkt*. Rätta för hand."

- Generell + exklusiv: *Savonlinna* > *Nyslott*. ”Finländskt ortnamn skall ha svensk form i svensk text. Skriv *Savonlinna-festivalen i Nyslott*.”

Jag tror att det är viktigt med förklarande kommentarer utöver de generella. Men man måste hålla dem korta och inte fresta den skrivandes tålmod.

2. *Begär inte för mycket* – i synnerhet inte på det syntaktiska området. Data-lingvister kan lägga ner orimligt med tid och kraft på att skapa igenkänning av en viss feltyp – och sedan följer ändå både falsklarm och missar. Det är spilld möda om felet är av det slag som en normal läsare omedelbart kan identifiera vid någorlunda uppmärksam läsning. Programmet blir hur som helst ofullständigt. Risker med alltför omfattande felsökning är att programmet slår ner på avsiktligt ogrammatiska formuleringar. Lingsofts ”Det förefaller som om det fattas ett verb i meningen” mera irriterar än hjälper journalister som ofta rör sig med meningsfragment, både i rubriker och i brödtext.

Som Rickard Domeij påpekar finns det program som har stor täckning – det vill säga identifierar mycket som de uppfattar som fel, men låg precision – det vill säga att falsklarmen blir många. Så finns det de som har låg täckning men hög precision – falsklarmen blir få, men risken att fel inte upptäcks ökar.

Program som söker på många feltyper kan vara bedrägliga. Har man avverkat den ambitiösa listan med funna fel är det frestande att slå sig till ro utan att läsa igenom texten som text – på det sätt som en läsare läser, vilket är A och O. Då missar man sådant som dålig disposition, luckor i tankegången, oklara syftningar, katastrofalt bildspråk och till och med så enkla saker som borttappade ord.

Man bör också ha klart för sig vilken typ av användare programmet vänder sig till. En journalist behöver inte samma rättningsnivå som en person som inte har språket som modersmål. Vissa fel är av den arten att de upptäcks vid en någorlunda uppmärksam genomläsning. Sådana skall man inte anstränga programmet med. E-korret har nästan ingen syntaxkontroll, och det tycker jag är i sin ordning. Möjligen saknar jag kongruensböjning, eftersom kongruensfel ibland uppstår i sista minuten när man byter ut ett ord: *ett stort bus* > *ett stort byggnad*.

Lingsofts förmåga att upptäcka två finita verb, *han är har varit*, är också bra. Det är ett fel som inte sällan uppstår vid ändringar i sista minuten. Men eftersom sökningen på denna feltyp inte är heltäckande kan man inte lita på att alla misstag fångas upp. Vanlig textgenomläsning behövs, med andra ord.

3. *Bygg upp en rejäl ordbank*. Programmen har ofta ett grundmaterial bestående av SAOL och andra ordsamlingar, men man behöver också de tidningsspecifika orden. Det tar tid att bygga upp en husegen ordbank och det är ett råjobb, men

det är bra för användarna om nya frekventa ord inte ligger på listan ”stavfel eller okänt ord” alltför länge.

I E-korret får reportrarna inte själva lägga in ord i ordbanken – av förklarliga skäl. Däremot kan de föreslå ett ord genom att med ett klick skicka det till ordbanken, där den som är ansvarig för E-korret tar ställning till det och lägger in det – ibland efter rättning av stavning eller böjning – eller förkastar det om det är olämpligt eller onödigt.

På Dagens Nyheter byggde vi upp en grundbank på omkring 60 000 DN-ord hämtade ur en korpus på två årgångar av tidningen. Till detta ändamål hyrde vi in två raska unga datalingvister med gott omdöme. Därefter har jag fortsatt med att lägga in ett antal tusental ord.

4. Utbilda alla. Se också till att de omedelbart kan ta programmet i bruk och att de blir välvilligt inställda från början. (Det finns alltid motstånd här och där mot ny teknik som upplevs som besvärlig.) Sörj för att det finns ”superanvändare” som alltid finns redo att rycka in och förklara och undvik prestigeförluster för dem som inte har hängt med. (Men programmet skall vara så enkelt att man lär sig det snabbt.) Det är viktigt att det blir självklart för skribenterna att använda programmet. Det finns alltid de som hävdar att de klarar sig bra ändå. Dem får man ta under enskild behandling – med takt och list.

5. Gör klart vilka som skall använda programmet. När texter skrivs av tidningens egna medarbetare är det skribenten som skall köra texten genom programmet och avgöra på vilka punkter han eller hon skall rätta sig efter det. Programmet kan nämligen föreslå ändringar som inte är befogade i sammanhanget. Redigerare förstår inte alltid skribenters avsikter utan ändrar med argumentet ”det var fel enligt textkontrollen”.

Om programmet idiotanvänds kan det råka i vanrykte, och då är det mycket som går förlorat. (En ouppmärksam redigerare lät E-korret automaträtta en text, varvid repliken ”– Mm, säger Johan, man kan ju inte bara åka utför, va?” ändrades till ”– Millimeter, säger Johan, man kan ju inte bara åka utför, vatten och avlopp?”)

6. E-korrerad text är inte automatiskt en bra text. Gör klart att en avklarad körning genom textkontrollen inte är en garanti för att texten är bra, bara att den är avlusad.

7. *Avsätt tid för ständig uppdatering.* Den som utses som ansvarig för programmet måste få tid att underhålla det. Och det tar tid att underhålla ett textprogram som skall vara innehållsrikt.

Nya mediala former

I dag talas det ständigt om nya mediala former – tidning på nätet, webbradio, webbteve. Ibland får man intrycket att den nya tekniken skulle medföra våldsamma förändringar i språkhanteringen.

I ett avseende står vi här verkligen inför något nytt. Alla dessa personliga krönikor och bloggar och diskussionsforum ger skribenterna en personlig frihet som de inte skulle ha om texterna utsattes för redigering. Det är i dag många röster som gör sig hörda utan att gå igenom granskande filter av avdelningschefer, redigerare och korrekturläsare. Och dessa röster håller inte sällan i gång länge, utan disposition och koncentration, men med ett rikt mått av spontanitet.

Å andra sidan verkar det som om många sådana texter, om än rejält talspråkliga, med utrop och meningsfragment och fula ord, ändå verkar körda genom någon form av rättstavningsprogram. Man anar att skribenten inte vill visa sig alltför okunnig även om han eller hon hävdar rätten att skriva ”hur fan man vill”. Det går faktiskt heller inte skriva helt och hållet som man talar; det tar helt enkelt för lång tid.

Aldrig i historien har det skrivits så mycket som nu, och det är nog så detta myckna skrivande förstärker skriftspråskulturen. När det kommer till tidningarnas nätupplagor finns det mindre skäl att tala om någon språklig omvälvning. Det är ju trots allt tidningstext, ofta rätt standardiserad, som förekommer där. Det är heller inte så att det som skrivs på nätet, fort och direkt och ofta av yngre medarbetare kan lyda under andra lagar.

Samarbete viktigt

Hur skall nu vi språkvårdare förhålla oss till dagens och morgondagens textproduktion? Så som vi alltid har förhållit oss, så vitt jag kan se. Vi skall fortsätta att ge råd och rekommendationer och bygga vidare på språkgranskningsprogrammen med stavning, böjning, namnformer, enkla syntaxfrågor som prepositionsfraser, förkortningar, sifferuttryck, diskutabla ord.

Mediernas språkansvariga måste förstås vara på alerten och lägga in nyheter i programmen, som stavningen av *Usama bin Ladin*, ersättningsord för anglicismer som *trafficking* – *människobandel*, *sexslavhandel*, skrivsätt som *sms* och *dna*,

närhelst det är dags. Och här är det mycket lämpligt att de språkansvariga samarbetar och kommer fram till likartade rekommendationer, oavsett vilket granskningsprogram de har på sina redaktioner.

Ett sådant samarbete finns dessbättre också, nämligen genom *Mediespråksgruppen*, där också Språkrådet deltar, och där det finns kontakter med andra språkvårdande organ som Terminologicentrum TNC, Svenska datatermgruppen, Språkvårdsgruppen (med SAOL-redaktörerna) och Bonniers svenska ordbok. Det är ett givande utbyte, och det stärker också de språkansvarigas auktoritet inför både redaktioner och läsare/lyssnare.

Språkansvariga behövs

De stora korrekturavdelningarnas tid är som sagt ohjälpligen förbi. Man kan beklaga det, men man kan också se de det som en utveckling till det bättre att skribenterna i dag får ta större ansvar för sin egen textgranskning och faktiskt förbättra sin kompetens. Men i detta kvalitetsarbete kan textgranskningsprogrammen bara utgöra en del.

Alla medier, hur få textgranskare de än har, borde ha en språkansvarig som diskuterar allt det som ligger utanför det standardiserbara, nämligen begriplighet, sammanhang, textlängd, täthet, ordval, attityd, gestaltning, stil, betydelse, meningsbyggnad, nyord, kommatering ... Det är ett arbete som skall vara en ständig del av redaktionsarbetet, inte ett sprutlackeringsjobb vid enstaka tillfällen. Det är så mycket viktigare som redaktionernas arbete i dag präglas av

- *Tidspress*. Mer skall produceras av färre. Tiden för att ta reda på saker krymper.
- *Oerfarenhet*. De unga redigerarna är duktiga på datorer och sidframställning, men de har sällan arbetat som skrivande journalister. De har liten erfarenhet av vad som gör en text bra, och de har ett minimum av språklig utbildning från skolan – och dessvärre också från journalistutbildningen.
- *Brist på kunskapsöverföring*. Unga skribenter får i dag alltför lite kontakt bakåt
- med språk, med äldre medarbetare, med läsare som är äldre än de själva. Många av dem lever i ett isolerat språkligt nu medan dagstidningarnas läsekrets ofta är medelålders och ännu äldre. Ett beklagligt resultat av nedskärningar och missriktad effektivisering.
- *Språklig osäkerhet*. Många unga skribenter har en lite svajig språkkänsla. De har inte riktigt kläm på ordens valörer och de är osäkra på prepositionsbruk

och konstruktioner. Ingen föds å andra sidan språkfärdig. Man behöver hjälp för att komma in i språkbruket.

Framtidens mediespråkvård

När Dagens Nyheter för nästan 20 år sedan anställde mig som språkvårdare på heltid väckte det en hel del uppmärksamhet i tidningsbranschen. Andra tidningar följde exemplet, om än med mindre anspråk, och utsåg någon hågad och lämplig medarbetare att anordna seminarier, stå i kontakt med språkvården, dra i gång kampanjer, bygga upp regelsamlingar och annat. I journalistutbildningen kom jag och andra språkvårdare att medverka med undervisning och handledning. Språkvården seglade i medvind. Och journalister är intresserade av att skriva väl, även om många läsare är övertygade om motsatsen.

I dag sitter den betydligt trängre på tidningarna. Tiden räcker inte till. Varken språkvård eller annat för journalister matnyttigt hinns med. Nu gäller det att producera tidning, i pappersform, på nätet och i webb-teve. Den kompetens och medvetenhet jag anser mig ha skapat hos medarbetarna på Dagens Nyheters redaktion försvinner i takt med att de slutar. Själv språkvårdar jag sedan ett år tidningen skvättvis och på distans. De nya generationerna får klara sig bäst de kan.

Det är beklagligt på flera plan: för läsarna, för tidningen och för språket. Väl-skrivna dagstidningars betydelse för den allmänna språkkänslan skall man inte underskatta. Språkvården för morgondagens medier måste alltså bygga på både levande språkvårdare och elektroniska språkgranskningsprogram.

Det gäller med andra ord att få teknikglada administrativa chefer att förstå att det finns sådant som inte går att bygga in i datorerna utan måste byggas in i skribenterna själva. Språkgranskningsprogrammen är begränsade inte bara i det att de endast förmår upptäcka enkla, sökbara fel och inte sådana som kräver diskussion. De saknar också den mänskliga egenskapen att tala om vad som är bra. En mänsklig språkvårdare kan fästa uppmärksamheten på goda mönster, uppmuntra skribenters intressanta särdrag, kort sagt inspirera. Om nu inspirerade texter är något som eftersträvas. Det borde det ju vara. Det är i alla fall vad jag har som motto för min verksamhet på tidningen: korrekt och uttrycksfullt.

Summary

Organized language training to journalists is a fairly new phenomenon in the Nordic countries – just a few decades old. Today it is established as a more or less

integrated part of the work at the public-service institutions: radio-TV and serious daily papers. At the same time, the number of spoken and written texts is increasing tremendously through new channels, websites and papers on the internet. Yet, time and staff for proof-reading and language check are reduced.

In the new situation, newspapers have to rely on spell-checks and other forms of language technology. In the future linguists and programmers will have to continue producing electronic tools for writing. This article enumerates the different demands on such programs for journalists. All text improvement, however, cannot be made with an electronic program. A scrutinizing human eye and mind will continue to be as essential as ever.